

Ébredő szabadság
(Zala György)

NAGYSZEBEN ÉS VIDÉKE

A nagyszebeni
Magyar Ház
újra a miénk!

KÖZÉLETI KULTURÁLIS LAP

Megjelenését támogatja a **COMMUNITAS** Alapítvány
Alapítva 1902-ben, Nagyszébenben

XIX. évfolyam 78. szám

2017/3

Advent

a reményteli várakozás, a lelki készülődés ideje.

Az advent 4 hétig tart, a december 25-e előtti negyedik vasárnapkal kezdődik. Eredetileg 40 napig tartott (Jézus negyven napig böjtölt a pusztában), ám a Gergely pápa-féle naptárreform 4 hétre rövidítette. A keleti keresztények ma is január 6-án ünneplik karácsonyt. Régen a keresztények advent idején szigorú böjtöt tartottak, hajnalonként pedig szent misére jártak. Ezeket a hagyományosan napfelkelte előtt tartott miséket *aranymisének* nevezték. Az advent első napjától vízkeresztig terjedő időszakban tiltották a zajos népünnepélyeket, lakodalmakat.

Az adventi koszorú készítése a XIX.

században jött divatba, de a hagyomány gyökerei a pogány korba nyúlnak vissza, amikor örökzöld ágakkal, fagyönggyel, magyallal ünnepelték a téli napéjgyenlőség idejét. (A fagyöngy egyébként a kelták szent növénye volt. A téli napéjgyenlőség a kelta hitvilág szerint a fény újjászületésének ünnepe. A kerék jelentésű Yule- a fény visszatérésének ünnepe- szó az élet örök körforgására, az örök újjászületésre utal. Ilyentájt a kelták az ajtókra örökzöld ágakat aggattak, fagyönggyel, magyalággal díszítették azt. Ma hagyományosan fenyőgallyakból készül a koszorú négy gyertyával, melyek advent 4 hetét jelképezik. Uralkodó színei a zöld (örökzöld), a piros és az arany, melyek a karácsonyi ünnepkör domináns színei. Minden héten egy-egy újabb gyertyát kell meggyújtani a koszorún. Az ajtóra erősített, gyertya nélküli koszorú a szíves vendégvárást reprezentálja.

Adventus-latin eredetű szó, jelentése eljövétel, megérkezés. Az ünnep eredete az V-VI. századra nyúlik vissza, Jézus születésének ünnepére (Karácsony) való felkészülés időszaka. Tágabb értelemben

Disznótorban

Petőfi Sándor

Nyelvek és fülek....csend,
Figyelem!
Szóm fontos beszédre
Emelem.

Halljátok, mit ajkim
Zengenek:
Egyszersmind az ég is
Hallja meg.

Hosszan nyúljon, mint e
Hurkaszál,
Életünk rokkáján
A fonál.

Valamint e sültre
A mi szánk:
Mosolyogjon a sors
Szája ránk.

S pályánk áldásával
Öntse le,
Mint e kását a zsér
Özőne

S életünk fölé ha
A halál
Romboló torát meg-
Ülni száll,

Egy gömböc legyen a
Magas ég,
És mi a gömböcben
Töltelék!

relemlakatokat szerelnek a legendás híd korlátjára, ám figyelmeztettek, hogy a lakatokat csak egy időre hagyják ott. A hivatal elismerte: el szeretnék kerülni azt, hogy a Hazugok Hídja a párizsi Pont des Arts gyalogoshíd sorsára jusson, amelynek rácsosított korlátjának egy része leszakadt a több ezer szerelemlakat súlyától.

Emil Sigerus Nagyszében város krónikájában a szeptember 24-iki dokumentumot említi, amely szerint a Hazugok Hídja alatti utcát éjszaka három lámpával világítják ki, és katonai őrséget állítanak oda őrségbe. A híd alatti utca folytatásában a Vizaknai utca kivilágításával és a Cibin patakon keresztül készített néhai fahídon át, nagyon gyorsan lehetett közlekedni, árút szállítani, a Felső Városi Nagypiac Tér és az Alsó Városi Teréziánium negyed között. Napjainkban a Vizaknai utcát lezárták, aki a Cibin patakon áthajló kőhídon akarna átmenni az Independenta gyár omladozó, rozsdás műhelyeit megkerülve juthat csak oda. A gyárudvar a senki földje lett, kóbor kutyák és hajléktalanok menhelye közel a mi szép barokk városunk központjához.

Keresztes Kálmán

Hazugok Hídja

Nagyszében őrzi Románia legrégebbi öntöttvas hídját. 1859-ben szerelték fel egy fahíd helyére a nagyszerű Liegende Brücke, vagyis Fekvő hidat, amely díszes korlátjával ékesíti a Kispiaci teret, de nem ez adja vonzóerejét hanem rengeteg legendája. A fahídat a környéken áruló kofák füllentéseinek, nagyotmondásainak köszönhető nevezték Hazugok hídjának. Az a hír járja, hogy ha valaki hamis esküt tesz a hídon összeomlik, mi több, a legapróbb hazugság elhangzásakor nyikorogni és repedezni kezd. Nem csoda, hogy a valóság és faggatások legmegfelelőbb helyszíne. A legenda szerint a híd leszakad a hazugok alatt.

A híd egyik oldalán az építés éve, 1859, a másik oldalán a szász címer látható. Két,

keresztbe fektetett, kard fölött egy korona látható. Annak idején történelmi jelentősége volt, azt jelezte, hogy a szászok elismerte a magyar király és az erdélyi fejedelem fennhatóságát. Ma a híd egy igazi romantikus hely, a szerelmesek kedvelt találkozóhelye. Hiába kapott új nevet a vashíd, a szájhagyomány erősebbnek bizonyult. A hazugok hídja elnevezés fennmaradt. Ma már Nagyszében büszkesége.

A középkori város központjában lévő szerkezetnek 10,5 m a fesztávolsága. Öntöttvas mellett téglafalazatból áll, alapja pedig homokkő hasábokból készült. Párkányformájúra kidolgozott homokkőgerendák viszik át a hídví támaszerejét a közvetlenül alatta lévő téglafalra. A hivatalos felavatás 1860 január 17-én történt.

A nagyszebeni polgármesteri hivatal félti a híres Hazugok Hídjának épségét a szerelemlakatoktól, ezért közölte: időről időre eltávolítja a szerelmespárok kapcsolatának „hátrahagyott” szimbólumait, vagyis a lakatokat. A városháza tájékoztatása szerint nem bírságot adják meg azokat a párokat, akik sze-

Orth István – Kápolna

Első alkalommal szerveztek Magyar Napot a vizaknai magyar közösségben. Az esemény ötletgazdája és főszervezője Bajusz Erika, *Petőfi Sándor Program* ösztöndíjas, aki maga köré gyűjtötte a város fiataljait és mentora, Csiki-Mákszem Lóránd református lelképásztor és a vizaknai közösség segítségével szervezték meg a magyar rendezvényt.

/Szeben.ro/

„2017 Október 6-án, péntek este megnyitottuk az I. Vizaknai Magyar Napot, amikor is vendégül láthattuk a Kovásznából érkezett *Kőrösi Csoma Sándor Diákszínpad* társulatot. Babits Mihály *Jónás könyve* című művét és annak feldolgozását hozták el nekünk, közli *Bajusz Erika*, rendezvényszervező, gyermekprogram szakértő, néptánc oktató, a *Petőfi Sándor Program* ösztöndíjasa Vizaknán.”

„A kultúrotthonból rövid idő alatt színházat varázsoltak, és elrepítettek bennünket Ninivébe. Olyan hatásosan és magával ragadóan játszottak a színészpálcák, hogy szinte a közönség is ott volt és együtt szenvedett Jónással a cet gyomrában, együtt sétáltunk vele Ninive utcáin, s szívünket marta az árusok kacagása, midőn Jónás szavát meg nem hallva, őt kigúnyolva tovább haladtak. Jár-

I. Vizaknai Magyar Nap

tunk Jónással a király udvarában, ahol szintén süket fülekre talált kiáltása. Vele együtt győtrődtünk az égető, forró pusztában, majd hűsöltünk a tök levelei alatt az árnyékban, s szívünkig hatolt imája. Felemelő, kivételes előadásban volt részünk. Csodálatos kis színészeket, lenyűgöző fényjátékokat láthattunk, komoly mély történetet ismerhettünk meg általuk, olykor-olykor humorral és groteszk megközelítéssel, ami még különlegesebbé tette a színdarabot.

Fiatalszínészekkel találkozhattunk, akik olyan értéket képviselnek tizenéves korukban, amely már egyre kevésbé létezik a mai világban. Nagykanállal eszik a magyar irodalmat, kultúrát, és szívüket is beleteszik, hogy azt teljesen átélve visszaadják számunkra. Hiszem azt, hogy nekik is sokat jelentett a nálunk tett látogatás és fellépés, élmény lehetett Székelyföldről, a tömbmagyarságból ellátogatni hozzánk a dél-erdélyi, szörvány kisvárosba, ahol figyeltük minden szavukat, szinte ittuk azokat. Persze nem ismeretlen számukra a szörvány felkeresése, Molnár János tanár úr a *Diákszínpad* vezetője elmondta, hogy a társulat már a kommunista diktatúra idején az által szerzett hírnevet magának, hogy előadásaival bejárta Erdély falvait és megannyi olyan településre vitte el Tamási Áron népi játékeit, ahova a hivatásos színházak nem jutottak el. A diktatúra 1989-es bukása után a kovásznai színjátások Magyarországra, Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság, Horvátor-

szág és Szlovénia mintegy negyven településére látogattak el. Listájuk tovább bővült a vizaknai szerepléssel, ami szívünk pedig csupa örömmel töltődött fel.

Igazán hálásak lehetünk tanár úrnak, hisz lelkesen, rugalmasan szervezkedett és készült a csapattal erre az alkalomra, felismervén azt, hogy a szörványban a korlátozott lehetőségek ellenére különleges értéket képviselnek, és megajándékoznak bennünket, azzal, hogy eljönnek, s igazi színházat építenek, varázsolnak számunkra. Nem mindennapi érzés volt magyar színháznak teret és otthont adni, ott, ahol több, mint 10 éve nem volt magyar színház.

Az esti előadás megalapozta a hangulatot a másnap hivatalosan is megkezdődő I. Vizaknai Magyar Naphoz.”

Bajusz Erika, a *Petőfi program* ösztöndíjasa.

„Határon túl, Zentán/Szerbia/születtem, valja magáról *Bajusz Erika*.

Vajdasági magyarként nevelkedtem három leánygyermekes családban, középső gyermekként. Szerető, dolgozó szüleimre példaképként tekintek. Délvidéki magyarként két nyelvet, két kultúrát tanultam és ismertem meg, és ez által kétszer olyan gazdag lettem. Ezt a gondolatot szeretném továbbadni minden határon túl élőknek, kisebbségben törekvőnek. Hagyományápolás és -örzés nélkül kevesebbek vagyunk, kevesebb a magyarságunk. Feladatunk, hogy megőrizzük mind határon innen és túl magyarságunkat, kincseinket, hagyományainkat és

értékeinket. Tenni mindezt úgy, hogy más nemzetekkel együtt békében élve, egymástól tanulva, egymást segítve haladjunk előre.

Fiatalkorom óta aktív tagja vagyok közösségemnek. A II. Rákóczi Ferenc Alapítvány a Kárpát-medencei Fiatalokért délvidéki referenseként 2008 óta tevékenykedem a Vajdaságban, és konferenciákat, találkozókat, képzéseket szervezek a Rákóczi Családi Kör tagjainak.

Az elmúlt kilenc hónapban a *Petőfi Sándor Program* ösztöndíjaként dolgoztam Vizaknán, és elmondhatatlanul hálás vagyok a helyi közösségnek és a mentoromnak. Ez idő alatt, azt hiszem, valamennyire sikerült közösséget építeni és a nemzeti öntudatot elmélyíteni, és én is erősödtem a nemzetem iránti szeretetben, megbecsülésben. Hálás vagyok az ösztöndíj programnak, hisz lehetőséget adott számomra, hogy tanulhassak, és még többet megtudjak a magyarságról, hagyományainkról, a magyar nyelvről, történelmünkről. Megismerhettem a szörványságban élő magyarok jele-

nét, és talán kis mértékben részese lehettem ez idő alatt a jövőjük, jövőnk alakításában is.

Örömmel térek vissza kilenc hónapra Vizaknára, és teljesítek újabb szolgálatot, remélve, hogy az elmúlt évben a magyar szívekbe elültetett magok bőséges termését arathatjuk le együtt, a vizaknai közösséggel közösen.”

„Ahol egyetlen magyar szív is dobog, ott van feladatunk. Ez a feladat és szolgálat persze nem mindig könnyű, de hiszem azt, hogy szeretettel és áldással teli.”

A másnapi, szombati ünnepi istentiszteleten a Vizaknai Napok keretén belül Nagytiszteletű Szegedi László esperes ígét hirdetett a vizaknai református templomban, majd Csiki Mákszem Lóránd helyi református lelképásztor a vizaknai református egyház holland és német partnerkapcsolatairól számolt be. A látogatók a vallásos jellegű gyűjteményt is megtekinthették, közöttük a Vizsolyi Bibliát is.

Az este 20 órakor induló bálon a *Góbé Band* Zenekara muzsikált.

„Szeptember 1-jén érkeztem meg egy hosszú autóút után. Serfőző Levente, a mentorom már a város szélén várt. A gyors lepakolást követően azonnal a város szívébe indultunk. Mint egy csodás időutazás, úgy éreztem magam, amikor átléptük a történelmi városrészt a modern világtól elválasztó városkaput. A szám is tátva maradt. A nyugalom szigete a sok szép épületével, macskaköves utcáival, kis sikátorokkal, a „nagy-szebeni szemekkel”, az egykor komoly védelmi funkciót betöltő bástyáival.

A dél-erdélyi város, amitől tátva maradt a szám Nagyszeben csodálatos

Levente sok mindent megmutatott, de őszintén szólva a vizuális élmény annyira lekötött, hogy nem is nagyon tudtam koncentrálni a szóbeli információkra. Vacsorázni egy hangulatos kis vendéglőbe mentünk, ahol ki gondolná Laci bácsi zongorázott magyar sanzonokat. Még egy nap sem telt el, de engem már elvarázsoltak.

Másnap Takács Gyöngyi mentorhelyettesem vitt el kedves barátjaival egy idegenvezetői sétára. Megnéztük a kövér tornyot, és már azt is tudom, hol pihent *Petőfi Sándor* a *Vizaknai csata* előtt. Láttam a Céhlegények házát, ahol 2007. óta újra élnek és dolgoznak céhinasok. Céhruhába öltözve kézműves bemutatókat tartanak Nagyszeben lakóinak, vendégei-

nek, turistáinak felidézve az egykori város hangulatát. Megelevenedett történelem. Végigsétáltunk az Aranyművesek utcáján. Megnéztük a Nagypiac-téri Fazekas vásárt. Bekukkantottunk a katolikus plébánia udvarára, hogy lássuk Nepomuki Szent János szobrát. Itt találtam meg a kapcsolódási pontot Nagyszeben, és az előző ösztöndíjas állomáshelyem, Rahó között.

Este egy vidám kerti partiban volt alkalmam megismerkedni Szebenben élő magyar fiatalokkal, Gyöngyi családjával és barátjaival.

A következő héttől kezdtem megismerkedni az egyesülettel, a programjaikkal, a kollegákkal. Mentorom és családja mindenben a segítségemre voltak, az első

perctől kezdve nem éreztem magam idegenként.

Nagyszebenben pezsgő kulturális élet folyik. Minden nap történik valami. És ebbe a sokszínűségbe éppúgy belefér a magyar művészet, ahogy a német, a szász, vagy épp a román. Mindig van egy magyar vonatkozású meglepetés is. Egyik nap Enyedi Ildikó *Testről és lélektől* című filmjét néztem meg, de más alkalommal felsétálva a két *Piacteret* elválasztó Tanácstoronyba *Simon Mária* csodálatos képei jöttek szembe. Szeptember 21-én pedig *Dragomán György*: *Máglya* című darabját játszó az itteni Nemzeti Színházban. Október 9-én a *Sárik Péter Trio X Beethoven* koncertet élvezheti a nagyjérdemű a Tháliában.

Mennyi minden, pedig még szó sem esett mentorszervezetem, a HÍD Szebeni Magyar egyesület programjairól. A hamarosan induló FILMTETT Fesztiválról, az egyhetes, jobbnál jobb műsorokkal, előadásokkal, koncertekkel, bállal tarkított novemberi ARS Hungarica Fesztiválról.

Azt hiszem, az elkövetkezendő időszakban izgalmas kulturális élmények, események várnak rám, amikről örömmel tudósítok.”

/Szeben.ro/

Simon Andrea
Petőfi Sándor program
ösztöndíjasa szakterülete:
magyartanítás,
programszervezés,
kézműves foglalkozások

Kiskapus

Európában a gyermekhalandóság Kiskapuson / Copsa Mica / a legmagasabb... A szocializmus alatt a kiskapusi szennyezettség-túllépési kvótákat teljesen titokban tartották. A romániai kommunizmus bukása után a 90-es évek elején Kiskapus ipara válságba került és hosszas üzleti

tárgyalásokat követően 1993-ban bezárták a koromgyárat. A bezárással egyidejűleg a munkások egy része elköltözött a városból, a tömbházak többnyire üresen maradtak. Itt a Szeben megyei Kiskapusról van szó, a Nagy Küküllő partján, melynek a 2011-es népszámláláskor 5404 lakosa volt. Fontos vasúti csomópont, a néhai színesfémkohászat fellegvára, a csernobili katasztrófa előtt Európa egyik legnagyobb levegőszennyező központja volt az 1930-ban alapított fűskorom gyára és SOMETRA színesfémkohászati kombinátnak köszönhetően. Napjainkban mindkettő már romokban hever, de negatív kisugárzásuk még sokáig fog érződni.

1998-ban egy görög társaság megvásárolta a kiskapusi kohóipari, színesfém vállalatot és rövid tevékenységi periódus után bezáratta, de a radioaktív nyomok mai napig szennyeznek és mérgezik az embereket és környezetüket. A cink, ólom és kadmium szennyezettségi kvótái gigantikusak, hajmeresztőek, de nem népszerűsítik sehol sem őket. A lakosok folyamatosan megbetegszenek belélegezve a tonnányi mérgező gázokat. Legnagyobb részük ólommérgezésben szenved és nap mint nap együtt kell élniük a bőr- és tüdőrák bármikori megjelenésének komor és kilátástalan gondolatával. A városban totális az érdektelenség és a nemtörődömség. Mihalache polgármester 2017 október havának elején gyalogosan tette meg az utat Kiskapus és Bukarest között a városi vízellátás gondjaira irányítandó a média figyelmét. A munkások és családjaik zömét még a kommunizmusban Ceaușescu telepíttette be a „Kárpátokon kívülről” mint

vendégmunkásokat. 1989-től a város lakossága majdnem 30 százalékkal csökkent, többnyire külföldön kapott munkahelyet.

A kisvárosban, ahol szó szerint arany folyt/mármint a színesfém feldolgozási technológiája nyomán/ magyar származású lakosság is megtelepedett, valamikor virágzó magyar iskola is létezett. 1930-ban a helységnek 1800 lakosa volt, ebből 780 körül volt a magyar származású. Mára egy létszám allatti óvoda maradt a magyar tagozaton. A kiskapusi római katolikus, evangélikus és református templomokban még magyarul folyik az ige, de a magyar közösség sajnos csökkenő tendenciát mutat. Ennek ellenére a kiskapusi magyar közösség tanácsost is tudott elfogadtatni a városi tanácsban, Kis Tibort, aki 20 éves tanácsosi időszakában, 1966-tól 2016-ig elnyerte a város lakosságának megbecsülését.

A vidék magyar közösségének érdekeit képviselte sok sikerrel a városi tanácsban, tapasztalata révén meghonosított egy pozitív viselkedési normát a városi tanácsban, minden tanácsülésen a nemzeti himnusz eléneklését javasolta. Családi élete kiegyensúlyozott és harmonikus volt, amíg gyorsan haladó betegsége el nem vitte az élők sorából.

A Kiskapus-i városi tanács a polgármester javaslatára a városi Kultúrotthonnak in memoriam „Kis Tibor” nevét szavazta meg. A megemlékezés barátai, családja és magyar közösség számára kimagaslóan megtisztelő.

Keresztes Kálmán

In memoriam KIS TIBOR

Névadó ünnepséggel emlékezett meg 2017 augusztus 28-án a kiskapusi közösség. A kiskapusi Polgármesteri Hivatal, valamint a helyi tanács határozata szerint, a város kultúrotthona ezentúl hivatalosan is, a tavaly júniusában elhunyt kiskapusi RMDSZ elnök és önkormányzati képviselő de mindenképp előtt a helyi közjóért oly sokat tevő Kis Tibor nevét viselheti. Nagyon nehéz róla múltidőben beszélni, mivel az emléke a szívünkben él.

Kis Tibor 1968 június 17-én született Medgyesen, ahol az I.-X. osztályt is végezte, majd Vásárhelyen folytatta a szakiskolát, autoszerelőként. Hazatérve szülővárosába tanulmányai végeztével a kiskapusi SOMETRA üzemből mérnöként dolgozik 2005-ig, majd utolsó pillanatáig Medgyes-i ROMGAZ-ban.

1991 áprilisában örök hűséget fogad

Kiskapuson Czika Krisztina-nak. 1991 októberében született az első gyermekük, Adorján, majd 1997 augusztusában a második gyermek, Loránd. A Kis Tibor családi élete, valódi mintakép volt más családok számára is.

Az 1992-es évtől a kiskapusi Katolikus Egyház keretében szolgált mint egyháztanácsos és gondnok, ott is hűsögesen végezte szolgálatát utolsó percéig.

1993-1998 években a kiskapusi fiataloknak táncszerepet szervezett, feleségével együtt néptáncra tanította a fiatalokat, éveken át szervezte a hagyományos szüreti bált. Minden munkát szévesen vállalt és végzett a magyar nyelv és magyar néphagyományok ápolásáért.

16 évig a Kiskapus-i Polgármesteri Hivatal helyi RMDSZ tanácsosa volt. Szorgalmasan végezte a munkáját, „jelen”-t

Római katolikus templom – Kiskapus

mondott minden felhívásra, tisztességesen és becsületesen végezte a munkáját, mindig jelen volt ott ahol szükség volt rá. Annak ellenére hogy nem kiskapusi születésű,

nagyon jól ismerte a lakosságot, mindenkit megpróbált egyenlő módon kisegíteni nem számított hogy ki és mi (román, magyar vagy ...) számára mindenki egyenlő volt. Barátságát és jókedvét mindig átadta azoknak akik hozzá fordultak.

Büszkén viselte mindig a kiskapusi magyar népviseletet, és minden tanácsos gyűlés a Román Nemzeti Himnusz eléneklésével kezdődött a Kis Tibor javallatára, a nyakkendőjén pedig büszkén viselte a kiskapusi címet. A kiskapusi hősök szobránál minden évben román és magyar nemzeti színű zászlóval diszített koszorúval tisztelgett. És ez a tény senkit sem zavart vagy sértett meg, lévén hogy a második világháborúban magyar és román katonák egyaránt életükkel fizettek. Sajnos az 5-ik mandátumát nem sikerült befejeznie, mert súlyos betegsége miatt bejelezte földi vándorútját 2015 júniusában. Örök nyugodalmát a kiskapusi temetőben találta meg.

*Muzsnai Melinda,
Kiskapus*

„Maroknyi székely porlik, mint a szikla”

Bibarcfalva az Árpádházi-királyok korában alapított település ...

Ezt bizonyítja a falu központjában lévő templom, amely a 13. és 14. század fordulóján épült. A XVI. századig katolikus templom volt, azután pedig református. Nagyon értékes a templomban felfedezett és feltárt freskó, amely Szent László király egyik legendáját jeleníti meg.

A falu déli részén folyik Barót pataka, s mellette a Bükk hegy, illetve erdő, amelynek a tetején volt a híres Tiborc-vára. Az 1950-es években a Székely Nemzeti Múzeum ásatásokat végzett az egykori vár területén. A falu nevezetes ásványvizéről, amelyet már 1880-tól palackoztak, és távoli városokba szállítottak. A két világháború között egy bukaresti újságban így népszerűsítették a bibarcfalvi borvizet: „Apa Borsec si Bodoc / Beau orice dobitoc / Numai cine gentlaman / Beau apa Biborteni!”

A falu északi oldalon lévő Fenyőerdőt a Milleneum tiszteletére ültették. A XIX. század végén épült a falu iskolája is, több osztályteremmel és két tanítói lakással.

Az elektromos áramot az 1960-as években vezették be. Híres volt Bibarcfalva Gyógyfürdője is, amely az 1948-as államosításig magánvállalkozásként működött, majd a baróti Bányavállalathoz tartozott. Jelenleg a baróti Polgármesteri Hivatal tulajdona. Még a rendszerváltás után is tűrhetően működött, majd teljesen tönkrement.

A mezőgazdaság kollektivizálása sok kárt okozott a falunak. Sokan elhagyták a földműves-állattenyésztő foglalkozást és elvándoroltak, mások a mindjobban fejlődő

szénbányáknál találtak munkát. A sok műtrágyával tönkretették a szántóföldeket. Az 1980-as években bevezették a gázt. Két nagy teljesítményű borvíz üzem épült, az egyik a falu közepén, a Baross forrásnál, a másik az alsó faluvégén, a korábbi szántóföldek területén. A falu és a Barót pataka közti réten mély fúrásokkal létesítettek új borvíz forrásokat. Ezeknek a fúrásoknak a következtében a kutak vize elapadt. Ekkor az állam vezetékvesztésű vízvezeték hálózatot létesített, de „elfelejtették” a csatornahálózat kiépítését. Ilyen körülmények között a szennyvíz mindinkább beszivárgott a talaj mélyebb rétegeibe. A rendszerváltás után a barnaszén bányászata megszűnt, s nagyon sokan munkanélküliek lettek. A két borvíztöltő üzem is viszonylag kevés munkást foglalkoztat. Ennek az lett a következménye, hogy nagyon sokan elvándoroltak a faluból, a legtöbben külföldre: Magyarországra, Németországba, Svédországba, de még Kanadába is. Olyan kevés gyermek született az utóbbi 25 évben, hogy az egykori nyolc osztályos iskola leépült, kis létszámú elemi iskolává vált.

A nyáron két alkalommal töltöttem hosszabb időt Bibarcfalván, s így megismerhettem a falu mai helyzetét. Előbb azokról a tapasztalatokról írok, amelyek kellemesek.

Örömmel tapasztaltam, hogy a kommunista rendszer ateista törekvései nem tudták eltávolítani a bibarcfalviakat az egyháztól. A református felekezet erős és tevékeny közösség, amely nem csak a hitéletre, de a társadalmi és gazdasági életre is jelentős hatást gyakorol. Tordai Iluska és Tordai Sándor kezdeményezésére alakult „Gyöngyvirág” Nyugdíjas Egyesület kb. negyven taggal. Gazdag kulturális munkát végez. Kórusa, táncsoportja és színjátszó csoportja is van az Egyesületnek. Ezek gyakran szerepelnek a falunapokon, a nemzeti ünnepeken, s kapcsolatot tartanak a vidék más egyesületeivel. Tordai Iluska kezdeményezésére gyöngyvirág utcánév táblákat fes-

tettek a bibarcfalvi gyermekek. Elég sok fiatal végzett egyetemmel, tanítók, óvónők, mérnökök, lelkészek és orvosok lettek, s a legtöbben a szülőföldjükön maradtak.

Fellendült a méhészet is a faluban, több méhészt olyan vidékekre szállítja a méheket, amelyek nagy mézhozamot biztosítanak. Sok új ház épült, és felújították a régi házakat. A porták általában gondozottak, az udvarokban sok szép virágban gyönyörködhetünk. Ilyen például a Veres Terézke udvara és virágoskertje. A kiváló szakemberek közül többen visszatértek nyugdíjasként Bibarcfalvára, ilyen Tordai Pál is, aki gyöngyvirág házat épített a családjának, olyant, amely beilleszkedik a falu építészeti stílusába. A rendszerváltás után újjászervezett Közbirtokosság is eredményes munkát végez, s ezzel hozzájárul a falu gazdasági életének a fejlesztéséhez.

A réten lévő borvízforrást esztétikus tetővel fedték be, s igyekeznek tisztán tartani annak a környékét. A református templom előtti kis virágoskert, az 1848-as hősök, és a két Világháború hőseinek emlékművei is jól gondozottak. A temetőben korszerű ravatalozó házat építettek. Még sorolhatnám azt, ami örömmel tölti el a látogatót szívet, de inkább szólok néhány olyan tapasztalatról is, amely nem pozitív.

A falu borvíz üzeimei eredetileg állami tulajdonban voltak. A privatizáció korában az RMDSZ megyei és országos vezetői elintézhették volna, hogy ezek az üzemek ne kerüljenek idegenek tulajdonába. A baróti Polgármesteri Hivatal nem tett semmit, hogy megakadályozza a bibarcfalvi Fürdő tönkretételét. A több mint 20 éve épített falusi járdák már nagyon „göröngyösök” életveszélyessé váltak. Sok az elhagyott porta, a megműveletlen szántóföld, és az elhanyagolt kaszáló.

A csordában egyre kevesebb a tehén és a kecske, lovat pedig nagyon kevesen tartanak. A Milleneum tiszteletére ültetett Fenyő erdő olyan, mint a dzsungel, talá-

lomra kivágott fák, műanyag és más szemét elszórva, ledőltek fák és ágak hevernek a méteres gyomban.

A temető túlságosan kopár, nem kellett volna minden fát és bokrot kiirtani! Az iskola épülete sem tanúskodik nagy gondoskodásról, főleg hátul omladozik a vakolat. Az iskola udvarán lévő kopjafa, amelyet az 1848-as hősök tiszteletére állítottak, burjánlással van körülvéve. Ha elromlik a szivattyú a központban lévő borvíz forrásnál, akkor hosszú ideig nem javítják meg.

A réten feltörő borvíz tönkretette a mezőgazdasági területeket. A Bükk erdő valósággal hozzáférhetetlen, mert elszaporodtak a medvék. (Ez nem a bibarcfalviak bűne). Barót pataka mind nagyobb területet tesz tönkre, szükséges lenne folytatni a szabályozását! A Bagolyvár s a néhai borvíz forrás épülete omladozik. Milyen jó lett volna Borvíz múzeumot létesíteni abban az egykori töltőde gépeiből, eszközeiből. Azt a forrást hozzá nem értő beavatkozók tönkretették. Onnan már rég nem folyik borvíz, csak az utca neve őrzi annak az emlékét. A vízimalom, amelyben régen kiváló lisztet őröltek, teljesen elpusztult. Pedig a kisbaconi malom jó példa arra, hogy meg lehet menteni a régi értékeinket.

A sok kábel sem nyújt szívderítő látványt. Ezeket a föld alá kellene költöztetni! Az útirajz bevezetőjében kérdeztem, hogy vajon a bibarcfalvi székelyekre vonatkozik-e a „Maroknyi székely, porlik, mint a szikla”.

Hát az utóbbi száz év, de még inkább az 1989-től eltelt idő alatt eléggé csökkent a falu lélekszáma. Mégis úgy gondolom, hogy van még jövője ennek a vidéknek, hogy anyanyelvünk és kultúránk fennmarad, ha ragaszkodunk ezekhez! Ezért érdemes székelyként élni, nem siránkozni, hanem kitartóan tenni a jövőnkért.

Milyen jó lenne, ha valaki megírná Bibarcfalva monográfiáját, példát véve az Egyed Ákos művétől! (Bodos-egy szabad székely falu története).

Józsa Benjámín

A dél-erdélyi város, amitől tátva maradt a szám Nagyszeben csodálatos

„Gyökereim és kreativitásom predesztináltak arra, hogy kézművesként és művelődésszervezőként is tevékenykedjek.”

„Tatán születtem, és ebben a gyöngyvirág kisvárosban élem mindennapjaimat, valja magáról Simon Andrea. Az itteni Eötvös József Gimnázium diákjaként érettségiztem, majd a Pécsi Tudományegyetemen szereztem főiskolai oklevelet művelődésszervező vizuális kultúra szakon. Öt-öt éves végzettségem révén több évet dolgoztam ékszerészként is, majd vezettem művelődésházakat, dolgoztam a közigazgatásban, később pedig egy civil szervezet munka-

társaként gyerektáborokat szerveztem. Családi gyökereim és fiatalkoromban megmutatózó kreativitásom predesztináltak arra, hogy kézművesként és művelődésszervezőként is tevékenykedjek. A népi kultúrát is alapul véve több évtizede tartok különféle kézműves foglalkozásokat, de örömmel szervezek kulturális, értéktéremtő rendezvényeket, programokat is. Ilyenkor fontos szempont a nemzeti hagyományok megtartása, de lényegesnek tartom az innovativitást is, hogy a folyamatos érdeklődést fenntartsuk.

Nagyapám révén családi szálakkal is kötődöm a határon túli

magyarsághoz. Gyermekkoromban több nyarat töltöttünk Erdélyben, és már akkor megfogott az ott élő magyarok mentalitása. Fontosnak tartom az anyaországon kívül élő magyar emberek, közösségek segítségét, identitástudatuk erősítését, a magyar tradíciók ápolását. Szép feladat közreműködni ebben a munkában. Tavalgy lehetőségem volt arra, hogy a Petőfi Sándor Program ösztöndíjasaként megtapasztaljam a kárpátaljai magyarok vendégszeretetét. Hála vagyok az ottani magyar közösségnek, a mentoromnak, új barátainak. Csodálatos és igen sikeres időszaka volt ez életemnek.

Szeptembertől Nagyszeben

lesz az új otthonom, ahol elsősorban magyar vonatkozású kulturális programok szervezése lesz a feladat. Remélem, hasznos tagja

leszek az ottani magyar közösségnek is. Én izgalommal várom.”

Petőfi Sándor
program honlapja

Mindenki, mindenhol a „Nagyszeben és vidéke” olvasója

Orbán János

Református templom a gubernium székvárosában

A szebeni reformátusok temploma nemcsak építészeti kvalitásai miatt méltó figyelemre, hanem azért is, mert a legtöbb szimbolikus jelentőséggel bíró református építkezések egyike volt a 18. századi Erdélyben. 1790-ig Szebenben székelte a Gubernium, oda szaladtak össze a tartomány vezetésének szálai, a szászok lakta városban tehát nagy számban éltek országos kormányzati tisztségeket betöltő kálvinista vallású főrangúak, az államapparátusban tevékenykedő református hivatalnokok tömegéről nem is beszélve. Mivel a Gubernium és a Főkonzisztórium az erdélyi református egyház legfelsőbb világi vezetőtestülete összetételében személyi átfedések voltak, az utóbbi is rendszerint Szebenben ülésezett. Az istentiszteleteket magánházaknál tartani kényszerülő református elit számára a monumentális evangélikus és immár katolikus templommal is büszkélkedő „fővárosban” a saját templom lelkeségi vonatkozásai mellett a Diploma Leopoldinum szavatolta felekezeti egyenjogúság jelképeként reprezentációs szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bírt volna. Mária Terézia korának ellenreformációs légkörében azonban erre gondolni is alig lehetett: akkor még egy jóval szerényebb próbálkozás is csúfos kudarcba fulladt. A református főurak ugyanis már 1759-ben kísérletet tettek a szebeni egyházközség létrehozására: megvetették a papi és kántori fizetés alapjait, istentiszteleti célra pedig egy romladozó Mészáros utcai ház emeletét készültek felújítani és bérelni a segesvári magisztrátustól.

Ezt azonban a katolizált gubernátor, Kemény László megakadályozta a kezdeményezők pedig az udvarnál kényszerültek bizonygatni, hogy nem új templom vagy oratórium építésére készülnek, „hanem szorosak lévén szállásaink, a szomszédtságba fogadtunk tágasabb házat, s ezt kívánjuk reparáltatni”. Az ügy végkimenetelét nem ismerjük, mindenesetre jól érzékelteti az erdélyi református elit szűk mozgásterét Mária Terézia uralkodásának évtizedeiben.

„ÁLDOTT LÉGYEN EZ A VÁROS! MELYNEK KAPUI NÉKÜNK-IS MEGNYILTANAK”

Az évtizedek alatt felhalmozódott sérelmek és az elfojtott energiák felszabadulása magyarázza az erdélyi református főurak határozott, anyagiakat nem kímélő és egységes fellépését akkor, amikor II. József trónra lépésével „a Délszinen ragyogó Igazság Napja a tudatlanság és setétség homályát el kezdte oszlatni,” és a templomépítés útjából elhárultak a fő akadályok: 1781-ben a türelmi rendelet a protestánsok diszkriminációját, a concivilitas-rendelet pedig az idegenek telekvásárlási tilalmát oldotta fel a szász városokban.

II. József 1783-as erdélyi látogatása idején Bánffy Farkas, Kendeffy Elek és Teleki Sámuel guberniumi tanácsosok, valamint Bethlen Pál királyi táblai elnök kérvénnyel fordult a császárhoz a templomépítés ügyében, melyre ott helyben igenlő választ nyert, az uralkodói jóindulatot pedig 1783. július 9-én udvari rendelet is szentesítette.

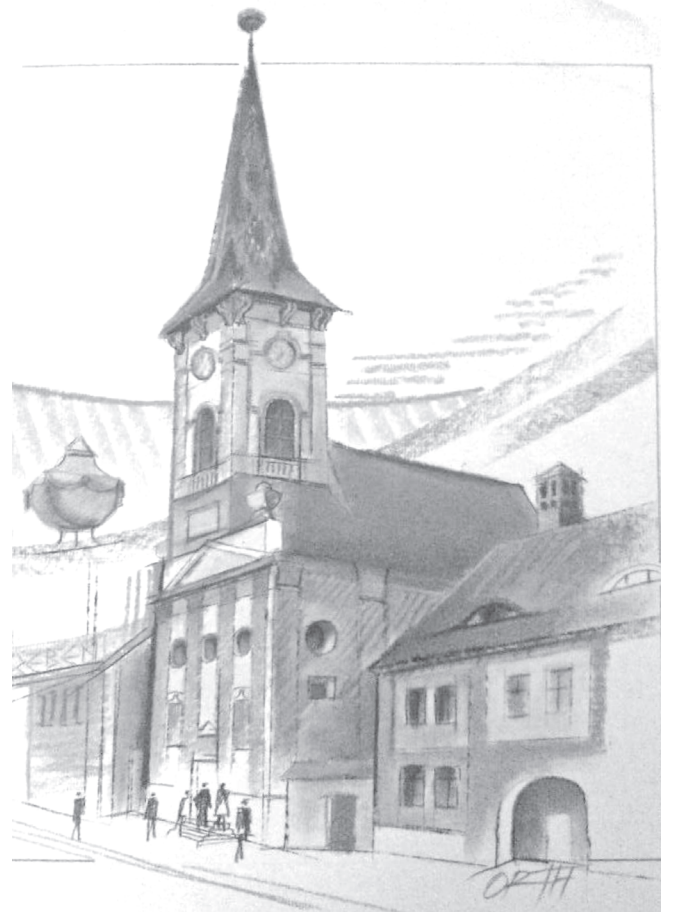
Ezt követően, 1784. március 16-án Bánffy Farkas igen előnyös helyen, a város szívében megvásárolta a

szelindeki evangélikus pap, Thomas Filtsch Mészáros utcai telkét 4000 rajnai forintért, majd a református Főkonzisztóriumnak ajándékozta a templomépítés céljára. A telken hamarosan el is kezdődött az építkezés: 1784. május 19-én 12 000 magyar forintra rúgó szerződést kötöttek Samuel Krempels szebeni kőművespallérral, hogy „amint ezt az arról költ contractus bővebben előmutatja, hogy a templom ablakaira kívántató rostélyokon, harangokon, orgonán, és a tornyon lévő gombon, koronán és asztalon kívül mindeneket a méltóságos Fő Consistoriumnak legkisebb succursusa nélkül a legutolsó szegig, legkisebb hiba s hijánosság nélkül elkészítsen”.

A tekintélyes összeg ellenében tehát a pallér a teljes épületet felvállalta. Krempels kivitelezői szerepét a templom toronygombirata is megerősíti, az ácspallér személyét pedig a szintén szebeni Johann Schneiderben azonosítja. Arról, hogy az igényes architektúra kialakításában játszott-e szerepet tervező építész, sajnos mélyen hallgatnak az általunk vizsgált források. Az építkezés anyagi hátterét javarészt adományok biztosították: a Főkonzisztórium 1783. augusztusában szólította fel Erdély református rendjeit az „eddig közönségesen oly szívszakadva óhajtott” templom ügyének támogatására. 12 1783. december 1. és 1787. szeptember 30. között igen tekintélyes összeg, 14 121 magyar forint és 21 krajcár gyűlt össze: a kálvinista főurak esetenként példátlanul nagy, három-négy számjegyű összegekkel járultak hozzá az építkezéshez, ami jól érzékelteti az ügy szimbolikus jelentőségét. Bánffy Farkas tíz alkalommal összesen 2007 magyar forintot, Korda György 1000, Bethlen Pál, a Királyi Tábla elnöke 900, Daniel István guberniumi tanácsos 900, báró Alvinczi Gábor 590, gróf Friz 512, Teleki Sámuel guberniumi tanácsos, valamint Kendeffy Elekné 500 500 magyar forintot adományozott, hogy csak a legszembeötlőbb összegeket említsük.

A gyűjtés az építéssel párhuzamosan zajlott, az anyagi csappanása esetén a Főkonzisztórium sietett gondoskodni az adakozási kedv felélesztéséről, 1785-ben például körlevélben biztatta a Horea-lázadás pusztításai által nem érintett birtokosokat előzetesen ígért adományaik befizetésére. 14 Az építés üteme az anyagi lehetőségeknek megfelelően gyors is volt: 1785 elején három heti munka híján már készen álltak a falak, 15 augusztus 30-án pedig „öröm és trombitaszók” között felhelyezhették az idősebb Bethlen Gergely és felesége 16 által készíttetett két toronylan, üresen maradt lap következik (egy-egy bejegyzéssel 1820-ból a fundatiókról és 1835-ből az I. Ferenc halálakor tartott gyászszertartásról). 9 1784. októberében a Filtsch-telek hátsó részének Brukenthal Sámuel gubernátorral való cseréje útján sikerült megszerezni az egyházközség számára a szomszédos telek (Albrecht-örökösök háza) Mészáros utca felőli részét is. Az ezen lévő házat a lelkész, a harangozó, és a főkonzisztórium titkár lakásává, valamint a főkonzisztórium levéltár őrzési helyül jelölték ki. A templom építéstörténetében, amint látni fogjuk, három Bethlen Gergely is szerepel. Az itt szereplő, forrásaink által idősebbként jelölt Bethlen Gergely (1717-1792 k.) közhivatalt nem viselt, a történetírás őt Naláczy Borbálától született gyermekét tartja számon. Fia a szebeni eklézsia első kurátora, ifj. Bethlen Gergely (1760-1816), 1792-től kamarás, 1794-től guberniumi tanácsos, a EE M Orbán János 424 gombot is. A felszentelésre bő egy esztendő múltán, 1786. november 26-án került sor: az alkalom ünnepélyességét jelzi, hogy Martin Hochmeister kiadásában még az istentisztelet rendje is napvilágot látott. Benkő Ferenc lelkész mellett Szabó Sámuel enyedi teológiai professzor prédikált; az események jelentőségét hangsúlyozza az is, hogy a két pap „szent tanításai” Daniel István és felesége, Mikes Anna jóvoltából utólag nyomtatásban is megjelentek.

1786-tól tehát Kálvin Szebenbe szorult hívei hosszú évtizedek után végre saját templomukban zenghették a zsoltárt a jelek szerint már orgonakísérettel, hiszen a mindenről gondoskodó Bánffy az előző hónapban orgonát is vásárolt. A születőfélben lévő egyházközség fejlődését pozitívan befolyásolta, hogy 1786. május 1-jétől Maros-

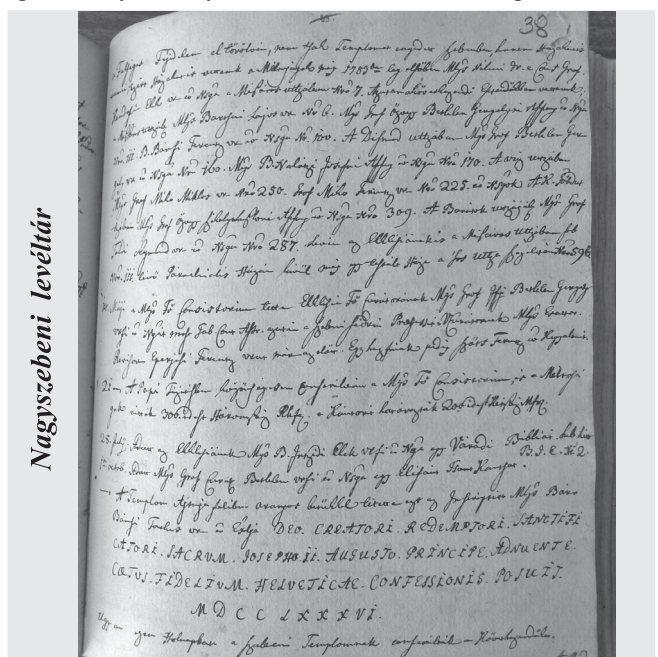

vásárhelyről Szebenbe helyezték a Királyi Táblát, emellett a Guberniumot is két részre (Politicum és Judiciale) tagolták mindez újabb református tisztségviselők és hivatalnokok Szebenbe áramlásával járt együtt. A telekvásárlás újabb keletű lehetőségét kihasználva a magyar natiohoz tartozó református főrangúak egyre nagyobb számban szereztek házat a városban, az egyházközség protocolluma minderről részletekbe menő elégedettséggel be is számol. 22 Közben alakult az eklézsia első tisztségviselőinek névsora: a Főkonzisztórium még 1785. január 1-én meghívta lelkésznek az elhunyt Kendeffy Elek udvari papját, a kiváló Benkő Ferencet. 1786. májusában nevezték ki kurátornak ifjú Bethlen Gergelyt; Eperjesi Ferenc előző évben lett kurátor-helyettes (1788-ban Nagy Dániel szebeni polgár és guberniális nagyenyedi kollégium kurátora, neves tudománypártoló. Harmadik Bethlen Gergelyünk (1733-1785), Kendeffy Rákhel (mh. 1798) férje, alezredes a család más főágazatához tartozik. A N. Szebeni reformata eklézsia új templomának felszentelésekor lévő isteni tiszteletnek rendi. Nyomtattatott Hochmeister Márton privil. Typogr. által, é.n., h.n. (Szeben, 1786).

Apróbb munkálatok persze ezután is zajlottak: 1787-ben az utcát flasztereztek a templom környékén. Lásd Perselypéncz számadása 1786-1793, Szebeni Református Egyházközség Levéltára, I/45, lapszámolás nélkül. (A továbbiakban Perselypéncz számadása.) A toronyablakok zsalugátereit („torony táblák”) 1791-1792-ben készítette Baranyai Pál asztalos és Detvai János lakatos (Uo. 1791, 1792); újakat egyébként 1868-ban rendeltek (Presbitériumi jegyzőkönyv 1856-1870, 151. Szebeni Református Egyházközség Levéltára, I/15; a továbbiakban Presbitériumi jegyzőkönyv 1856-1870). Baranyai Pál szebeni asztalos ekkoriban sűrűn szerepel az egyházközség házatáján: 300 magyar forint kölcsönt vett fel, emellett a presbitérium tagja volt. A Pest vármegyei Dunavecseről származott, 1787-ben vette feleségül a szebeni polgár Roth asztalos lányát, Anna Mária-t. János fiukat 1788-ban keresztelték (keresztapja Michaelis professzor és ifj. Hochmeister-né), házuk a Kistrét utca 257. szám alatt volt.

Kántornak 1787-ben Kováts Zsigmondot hívták meg 200 magyar forint fizetésért Vízaknáról, az első harangozó a marosvásárhelyi Sós János volt. 25 A fizetésalapok megteremtésében ismét Bánffy y Farkas járt az élen: a kántor számára egy 400 magyar forintos (1786), a harangozó számára egy 300 rajnai forintos (1787) tőke kamatját adományozta. 26 1789-ben gróf Székely Ádám, 1790-ben pedig özv. Bethlen Ádámné Bánffy y Zsuzsanna 27 hagyta egy-egy 1000 magyar forintos tőke kamatját a lelkész fi fizetés pótlására, de évente adakozott ezekre a célokra több Szebenben hivatalt viselő református nemes is.

Orbán János, dr. (1981), művészettörténész. *A Maros Megyei Múzeum munkatársa. Kutatási területe a barokk és klasszicizmus korának erdélyi művészete, különös tekintettel Marosvásárhely és környéke építészetre, valamint a főúri és református építetőkre.*

Nagyszebeni levéltár

Minek az ünnepe a karácsony?

A *Szereteté*, válaszolná a megkérdezettek nagy többsége. Ez a válasz a legjobb, de akkor teljes, ha kiegészítjük azzal, hogy a karácsony nem az ember, hanem az Isten szeretetének az ünnepe. „Isten szeretet.” (1Jn. 4,16). A Szeretet megtette az utat a mennytől a földig függőleges irányba, az első karácsonykor, amikor Isten elküldte az ő Fiát erre a világra. Régebb és ma az

Ő jelenlétét megtapasztalók továbbadták és továbbadják ezt a Szeretetet embertársaiknak, s így a szeretet nemcsak valóság volt, hanem valóság ma vízszintes síkon is, közöttünk. A szeretett ember, a szeretetet hálából Istenre sugározza vissza, függőleges irányban és így megvalósul a szeretet körforgása. Az *isteni szeretetnek* ezt az áradását, körforgását kívánom mindenkinek.

Karácsony a *békesség* ünnepe. Ha visszatekintünk az elmúlt évre, egyéni és közösségi életünkre, akkor azt látjuk, hogy ezt a békességet magunkból próbáltuk kitermelni, jó szándékkal, de félelesen. Ez az emberi békesség sokszor erőltetett béke, néha megkövesedett, máskor az idő múlásával meggyengült, elsorvadt. Karácsonykor lejött közénk a Békesség, hogy akkor és ma, ezen az ünnepen és mindenkor ne emberi békességben, hanem az Ő békességében legyen részünk. Ezt az *isteni békességet* kívánom karácsonykor.

Szörvényben hangsúlyoznunk kell: ka-

rácsóny a *reménység* ünnepe. A Szabadító érkezik, benne reménykedünk, aki elhozza számunkra a szabadságot. Ez a szabadság nem külső életkörülményeink függvénye, hanem belső lelki szabadság, a lélek szabadsága, amely függetleníteni tudja magát a rossztól. Ennek a megvalósulásában reménykedünk karácsonykor. Ezt az *isteni reménységet* és ennek a *szabadságnak a megvalósulását* kívánom a karácsonyt ünneplőknek.

Kívánom, hogy ez év karácsonyán a gyermek Jézus, *gyermeki lelkületet* hozzon.

Kicsinyeink önfeledten tudnak örvendezni a karácsonyi hangulatnak, az angyaljárásnak, a pompás fának, amelynek „nincs árnyéka csak játéka” ahogyan gyermekeink éneklék karácsonykor. Ehhez hasonló felszabadult *boldog ünneplést* kívánok minden olvasónak, mert karácsony az *öröm* ünnepe. És kívánom, hogy ezen a karácsonyon legyünk olyan *felnöttek* is,

akik tudjuk: nem elég az ünnep tovatűnő hangulata, a gyermeki öröm, hanem szükségünk van olyan felelős életvitelre, amely egymás támogatásában, megsegítésében nyilvánul meg, mert karácsony a *felelőség vállalásának* az ünnepe is.

Lelkünkre aggatott karácsonyi ékességek, a több figyelmesség, a lelki érzékenység, a másság elfogadása, az ünnep eltelével sajnos legtöbbször úgy kerülnek ki életünkől, mint ahogy a karácsonyfa díszei lekerülnek a fenyőfáról. A karácsonyi gertyaláng kialszik, a csillagszórók szikrái belevesznek az éjszakába, az ünnep három napja elmúlik, de megmarad az *Ige* és az *áldás*, amely nem változik, mindig ugyanaz, örök. Kívánok a szentágotai református gyülekezetünk nevében *áldott, örök* karácsonyt és lelkünket megújító *boldog új évet*.

Szentágota, 2017,

Kozma Endre

szentágotai református lelkipásztor

Szalay Ferenc, a nagyszebeni műépítész

Szalay Ferenc Aradon született 1840 január 25-én, apja szintén építész volt. Nyolc éves gyermekként tanúja volt a szabadságharc eseményeinek, többször elmesélte amint Aradon főterén futkosott a rácok fáradt ágyúgolyói után. Korai érdeklődését az építészet iránt Ecker Antal aradi műépítész sok sikerrel fejlesztette, első gyakorlati kiképzéseit is tőle kapta. Tanulmányait Budapesten, Prágában és Berlinben végezte. Alapos tudása révén, szülőföldjén Erdélyben majd Romániában mindenütt elismerést aratott, építészeti szaktekintélynek tekintették orszáshatáron.

Szalay Ferenc külföldi tanulmányútjairól hazatérve 28 éves korában körülutazta Erdély településeit, és ekkor határozta el, hogy Nagyszeben lesz működésének köz-

pontja és egyben otthona. Itt lép házasságra volt mestere, Ecker Antal lányával, Erzsébettel, aki hű felesége és eszményképe marad hosszadalmas együttélésük alatt. Házasságukból három gyermek származik, Béla, Etelka és Auróra. Felesége kiváló tehetségével, okosságával és megértő szeretetével, kísérte férjét egész életpályáján: 65 éves korában temették el Nagyszebenben 1913-ban.

Szalay Ferenc első nagyszabású vállalata a nagyszebeni tűzérkaszánya építése volt 1874-ben. Ez alapozta meg hűnevét, és ettől fogva a rendelések szüntelen érkeztek a műépítész műhelyébe. Azóta Nagyszeben néhány monumentális épülete őrzi emlékét: a dűszes és nagyszabású görög-keleti székesegyház /felavatva 1905-ben/, a neogótikus Zsinagóga /1889-ben felavatva /, a vármegyeháza /felavatva 1880-ban/, a Római Császár szálló, közel 130 magánépület, a református templom énekkar részlege, a görögkeleti érseki kastély.

Emil Sigerus - A Nagyszeben város krónikájában említi, hogy a Városi Tanács megvásárolja 1879-ben a Malom utcában levő Szalay házat az adminisztráció részére, ez lenne a mai Prefektúra épülete. A Brassó melletti Csernátfaluban a református templom terveit elkészítette, majd a költségvetést is és 1892 nyarán nekifogott azt építeni Zsigmond Károly lelkész idején. Szalay Ferenc nevéhez fűződik az Abrudbányai református templom terve és a kaszánya felépítése 1889-ben.

Építkezései során megnyerte Andrei Saguna érsek barátságát és bizalmát. Ebből kifolyólag számos román templom, iskola és paplak felépítésére kapott megbízást. Összesen 22 templomot épített, mindenütt megbecsülést szerezve egyenes jellemével és megbízhatóságával.

1906 áprilisában a CATEDRALA emléklap a nagyszebeni székesegyház megteremtőinek, Szalay Ferenc és barátja, Andrei Saguna-nak arcképét közli egymás mellett. Ugyanez a tisztelet övezte a szászok részéről is. Az erdélyi főnemesség részéről pedig a Bethlen, Radák és Teleky-család bizta meg kastélyépítéssel. A Ferenc József rend lovagja címet is megkapta az Osztrák Magyar Monarchia idejében. /Magyar mérnök és építész egylet közlönye 1933/

Jó hírneve alapján folytak a rendelések, és ezzel együtt a jövedelme is szaporodott, amit nem sajnált a nagyszebeni Református Egyház támogatására kiadni. A Fegyver

A nagyszebeni ortodox katedrális

utcai/Tribunei utca/ 17 szám alatti lakását is a nagyszebeni református egyházközségnek adományozta.

Az 1880-i földrendés annyira megrongálta a papilakot és a templomot, hogy helyreállításuk halaszthatatlanná vált. A helyreállítási munkálatokban Szalay Ferenc is kivette részét, emellett 264 forintot adományozott nagyszebeni Református Egyháznak. 1887 november 27-én a főgondnoki tisztségre már Szalay Ferenc volt gondnokot választják meg, e tisztséget 1921-ig teljesítette, amikor öregségére való tekintettel lemondott. Gondnoki és főgondnoki tevékenysége során végigélte az első világháborút majd az impériumváltást, a hatalomváltást amikor a város átkerült a román érdekszférába.

Szalay Ferenc tisztelebeli főgondnok, aki 51 évig volt hűséges és áldozatkész munkársa az egyháznak presbiteri, világi képviselői, gondnoki minőségben, 1930-ban, 90 éves korában hunyt el, a nagyszebeni református temetőben fekete márvány sírkő alatt lelt örök nyugalomát.

Építészként munkájával, tanácsaival és adományaival állandóan, kitartóan segítette a nagyszebeni Református Egyházat. Emléke legyen áldott.

Szöveg és kép: Keresztes Kálmán

Szalay Ferenc fekete márvány sírköve a nagyszebeni református temetőben.

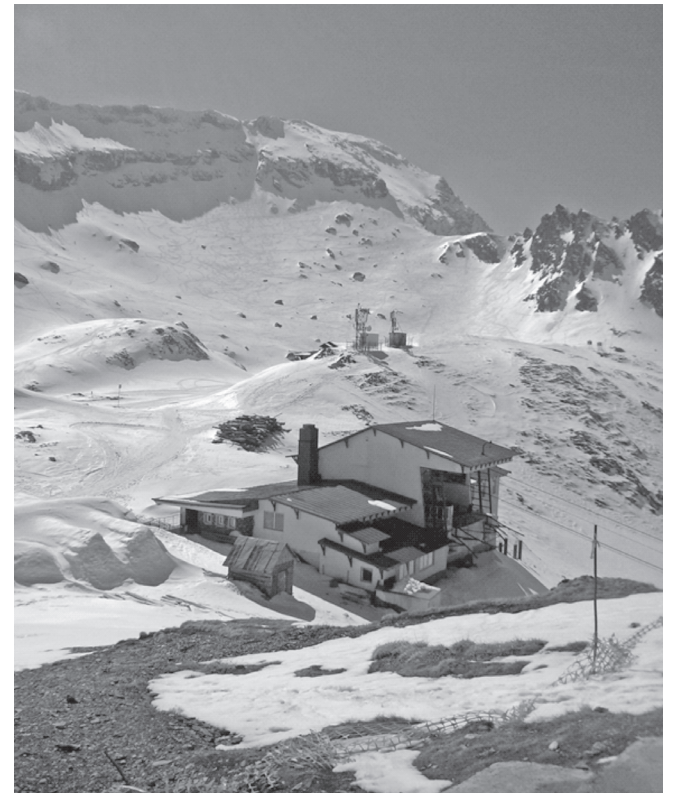
A Transzfogarasi út

Nagyon látványos helyek vannak Romániában, sőt, ez tipikusan olyan ország, amelynek a turizmusból kellene megélnie elsősorban. Van a Fekete Tenger, a Kárpátok hegylánc, dombvidékei, van a Duna Delta, a Duna, vannak gyönyörű tavai, történelmi városai, számtalan régi kolostor, kastély, várom és még sorolható... És mégis, a turizmus Romániában éppen csak, hogy dög. Vállalkozó kedvű turistának megéri felkerekedni, de arra is számítani kell, hogy itt nincs úgy kiépülve ez a terület, mint másutt. Ennek ellenére sok külföldi felkeresi az ország különböző részeit - mindig látni idegeneket az attrakciók közelében. A Transzfogarasi út pedig az a hely, amit nem szokás kihagyni, ha Romániában jár az ember. Jobb bizonyíték erre nem is kell, mint az, hogy a neves BBC Top Gear elnevezésű műsora a világ legjobb autótújtjának nevezte el pár évvel ezelőtt. Az út lenyűgöző szépségű tájon vezet keresztül, elhalad a Bilea Vizesés mellett / ahonnan a sodronypálya indul/ a természetes Bâlea Tó és a mester-séges Vidraru tó mellett. Közben a Bâlea természetvédelmi zónát is átszeli.

A Transzfogarasi út másként a 7C jelzésű országút a Fogarasi Havasokon keresztül észak-déli irányban köti össze Kercisora /Cârsisoara/ és Curtea de Arges településeket. Összesen 578 hídja és viaduktja, valamint 5 alagútja van, az út lavinaveszély miatt csak nyáron nyitott a forgalom számára. A meteorológiai viszonyoktól függően októberben vagy novemberben lezárják és csak június elején, közepén nyitják meg újra. Nicolae Ceaușescu néhai román diktátor katonai szállítási útvonalnak építette, mert az 1968-as prágai tavasz után attól tartott, hogy a Szovjetunió Romániát is megszállhatja. Az út 1989-ig hivatalosan a "conducător" nevét viselte. Bár abban az időben Romániában már több úton lehetett a Déli Kárpátok hegyvonulatán autóval átkelni Erdélyből az ú.n. Regátba a Novaci-Săliște magasúton, a régi Câmpina-Predeal szoroson át, a Vöröstoronyi Olt-szoroson vagy a kommunizmus korai éveiben készült emlékezetes Bumbesti Jiu-Petrozsény szorosúton, amely közmunkával készült.

Elképesztő emberi és pénzáldozatok árán 1970-től elrendelték a Transzfogarasi átkelő megépítését, hogy egy esetleges hadi összecsapás során a déli katonai egységeket gyorsan át lehessen vinni a Kárpátokon. Az ár viszont tényleg hatalmas volt. A négy és fél éves munka alatt többnyire rabokat és katonákat használtak az építkezésnél, egyes adatok szerint 40, más adatok szerint 400-nál több áldozatot követelt. A munka nagyságát már az is szemlélteti, hogy csak az északi oldalon 3,8 millió köbméter földet és követ mozgattak meg. Több mint 6 millió kiló, közel 625 tehervagonnyi dinamitot használtak azért, hogy a természetet legyőzve átformálják a tájat. Négy évig mindennap négy alkalommal, meghatározott időszakokban történtek a robbantások. Közöttük pedig a köveket hordták el, és a szerszámokkal, berendezésekkel haladtak felfelé. A hely úgy festhetett, és olyan zaj lehetett ott, akárcsak egy háborúban. A túlsó, déli oldalon felépült a Păltinis Hotel, mely a kommunista párt embereinek pihenőhelye volt. A Fogarasi-havasok a Kárpáti hegységív leghosszabb alpesi jellegű vonulata. Itt található Románia 3 legmagasabb csúcsa is, amelyek meghaladják a 2500 méteres magasságot is. A hegyvonulat az Erdélyi medence felől a Transzfogarasi úton közelíthető meg, amely összeköti a Fogarasi-havasok vonulatának két oldalát. Ezen út mellett található

1235 m magasan a Bâlea-vizesés (a tótól 13-kmre) és turisztikai központ, valamint 2040 m-en a Bâlea-tó - amely a Déli-Kárpátok legnagyobb gleccsertava. A két pont között 3800 m hosszan drótkötélpálya működik egész évben, a síelők is ezt használják. Az út neve az 1989-es forradalomig a román diktátor nevét is viselte. A leghosszabb, 887 méteres átjáró a Capra-Bâlea romániai alagút is itt található.

Jelenleg a térség, a Bâlea- és Capra-tó, a Bâlea-vizesés és szédületes kanyaraival maga az átkelő is kedvelt turistalátványosság, többen töltik itt hétvégeiket a 2000 méter feletti helyen. Igaz, kevesebben, de vannak, akik innen indulnak meghódítani gyalogosan a Fogarasi-havasok számos közeli csúcsát. Aki arra jár, annak az alagúton áthaladva érdemes megfigyelnie a hegy két oldala közötti hőmérsékletkülönbséget. Míg északon hideg, téliesebb az idő, sok helyen még nyár végén is jókora hófoltokat látni, addig a déli oldalon már igazi szubkárpati enyhe idő van. A Transzfogarasi út elkészülte megkönnyítette a hegység megközelítését, ezért az 1970-es évek óta nagyon sok turista érkezik, azonban a nagy turistaforgalom együtt jár a környezetre káros hatások növekedésével. A Bâlea-tó 77 km-re Nagyszebentől, 68 km-re Fogarastól és 85 km-re Curtea de Argeș-től található. Ideális kiindulópont azon turisták számára, akik a Negoiu csúcsot (2535 m) vagy a Moldoveanu csúcsot (2544 m) szeretnék meghódítani.

A turisták és természetbarátok öröme egy ügyes feleki (Avrig) vállalkozó minden télen felépíti a Bâlea Tó melletti Jég szállót, és az ököménikus Jégtemplomot.

Szöveg és kép: Keresztes Kálmán

Naptár

November

Megjött a fagy, sikolt a ház falán, a holtak foga koccan. Hallani. S zizegnek fönn a száraz, barna fán vadmirtuszok kis ősz bozontjai. Egy kuvik jóslatát hullatja rám; félek? nem is félek talán.

December

Délben ezüsttelihold a nap és csak sejlik az égen. Köd száll, lomha madár. Éjjel a hó esik és angyal suhog át a sötétben. Nesztelenül közelít, mély havon át a halál.

Radnóti Miklós: 1909 Május 5 - 1944 November 10

Római katolikus templom Nagyszeben Raicea Oscar rom.-kat. főesperes úr adatai

Temetések 2016 évben, „Isten adjon vigasztalást az Ő Igéjével minden gyászoló szívű hozzátartozónak.”

Gál Mária 78 éves
Vandra Piroska 88 éves
Helmecki Lazar Julia 82 éves
Szász Márton 71 éves
Ambrus Stanescu Elisabeta 81 éves
Szász Dominic 91 éves
Dobos Ferenc 77 éves
Kádár László 63 éves
Fancsali Kiss Margit 82 éves
Csiki Deák Anna 81 éves
Portik Kruppa Olga 92 éves
Orosz Irén 75 éves
Janecska Péter 68 éves
Gál András 53 éves

Takács József 79 éves
Hjasting Hadriana 65 éves
Bujáki Antal 87 éves

Esketés 2016 évben, „A Mindenható vezesse az ifjakat az örök hűség útján.”
Vandra Júlia - Bogdan Victor Deaconu

Keresztelések 2016 évben, „Növekedjenek a kisdetek testben és lélekben Isten és emberek előtt való kedvességben.”

David Marian Csiki
Anasztazia Csiki
Laura Maria Mitala

Istentiszteletek és szentmisék rendje magyar nyelven Nagyszebenben és vidékén

Nagyszeben - református templom Minden Vasárnap, 10 óra
Nagyszeben-római-katolikus templomok
Szentháromság rom.-kat.templom - minden Vasárnap - 10 óra, Nagypiac Tér
Teréziánium rom.-kat.templom -minden Vasárnap- 11 óra, Gladiolelor utca
Szent Erzsébet rom.-kat.templom -minden Vasárnap-12 óra, Lázáret negyed
Vizakna - református templom Minden Vasárnap, 10 óra rom.-kat.templom - minden Vasárnap- 9 óra
Bürgös-református templom Minden második Vasárnap- 10 óra
Szentágota-református templom Minden Vasárnap, 10 óra rom.-kat.templom - minden Vasárnap - 10 óra
Oltszakadát-magyar evangélikus templom Minden Vasárnap, 10 óra
Kiskapus - magyar evangélikus templom Minden Vasárnap, 10 óra rom.-kat.templom - minden Vasárnap- 10 óra
Bolya - rom.-kat.templom - minden második Vasárnap- 9 óra
Románújfalu - református templom minden második Vasárnap- 10 óra
Mihályfalva - református templom minden Vasárnap - 10 óra

Vizakna Református Egyházkerület

Elhalálozások – 2016,

Csiki Mákszem Loránt lelkipásztor adatai
„Isten adjon vigasztalást az Ő Igéjével
minden gyászoló szívű hozzátartozónak.”

Vilhelem János, 68 éves

Filip Gábor, 94 éves

Türkösi Károly, 72 éves

Szöllösi Károly, 93 éves

Bogáti Sándor, 75 éves

Vilhelem József, 63 éves

Göllner Teréz, 65 éves

Luchian Sorin, 51 éves

Keresztelés 2016

„Növekedjenek a kisdetek testben és lélekben
Isten és emberek előtt való kedvességben.”

Ács Dominik

Esketés – 2016

„A Mindenható vezesse az ifjakat
az örök hűség útján.”

Socher Tibor református és Szöllösi Mónika református

Oprisor Ioan ortodox és Turóczi Magdolna református

Bürgös Református Egyházkerület

Elhalálozások – 2016,

Szakács Nagy Ilona lelkipásztor adatai

„Isten adjon vigasztalást az Ő Igéjével minden
gyászoló szívű hozzátartozónak.”

Iuga Valeri

Lörinczi Sándor

A K & M német és angol nyelv
oktatására szakosodott cég,
dr. Boitor Kinga /német nyelv/
egyetemi tanár és

dr. Erzse Melinda /angol nyelv/
egyetemi tanár

vezetése alatt nyelvtanulási
kurzusokat szervez haladóknak
és kezdőknek egyaránt
a Sörház utca 2. szám
illetve a Mészáros utca 11. szám
székhelyen.

Kompetencia szintek

A1, A2, B1 és B2

illetve felkészítés

Sprachdiplom DSD,

Goethe, ÖSD, Test DaF,

DSH szintekre.

Érdeklődni lehet:

telefon: 0746301837, 0723322989,

német nyelvkurzus

telefon: 0745439981

angol nyelvkurzus

e-mail: germana@k-m.ro

vagy engleza@k-m.ro

K&M Education

Sibiu, K&M 1, Mitropoliei nr.11 + K&M 2, Str. Berăriei nr. 2
tel: 0746-301837 www.k-m.ro office@k-m.ro

CURSURI GERMANĂ & ENGLEZĂ pentru COPII de la 2 ANIȘORI 10 lei/50 min. (abonament lunar) - la K&M - 1, str. Mitropoliei 11

• COPII GERMANĂ

PUIȘORI (2-3 ani): marți + joi, 18.20-19.10

PITICI (4-5 ani):

luni + miercuri sau marți + joi, 17.30-19.10

VOINICI: luni + miercuri, 17.30-19.10

MĂRICEI: luni + miercuri, 17.30-19.10

► **MODULE SPECIALE** semi-intensiv

pentru clasa zero secția GERMANĂ

15 lei/50 min., max. 10 copii

► **PREGĂTIRE TEST GERMANĂ** intensiv

sâmbătă, 10.00 - 14.00; 20 lei/oră, max. 10 copii

• COPII ENGLEZĂ

PUIȘORI (2-3 ani): luni + miercuri, 18.20-19.10

PITICI (4-5 ani) luni + miercuri, 17.30-19.10

VOINICI începători: luni + miercuri, 16.00-17.40

avansați: marți + joi, 16.00-17.40

► **PREGĂTIRE** pentru clasa zero GERMANĂ

luni+miercuri SAU marți+joi, 16.20-17-10

marți+joi, 17.30-18.20 sau 18.30-19.20

vineri 17.30-19.10

► **CONVERSAȚIE** sect. germ. (cl. 0, I, II)

marți+joi, 17.30-18.20 sau 18.30-19.20

NOU!

► **AFTER-SCHOOL** secția GERMANĂ și ROMÂNĂ, program 12.00 - 18.00

► **PROGRAM GERMANĂ INTENSIV**, program luni - vineri, 8.00 - 12.00

Înscrieri prin e-mail la germana@k-m.ro, str. Mitropoliei nr. 11

K&M CURSURI GERMANĂ & ENGLEZĂ ADULȚI & COPII

PREGĂTIRE CERTIFICATE INTERNAȚIONALE GOETHE, ÖSD, CAMBRIDGE, IELTS, TOEFL
8 lei/45 min. (abonament lunar) la K&M - 2, str. Berăriei nr. 2

ADULȚI GERMANĂ germana@k-m.ro
0746-301837; 0723-322989

ADULȚI ENGLEZĂ engleza@k-m.ro
0745-439981

Abonament lunar cu 2 zile de curs/săptămână plătită + câte vrei GRATIS!

Lucrați în schimburi? Puteti combina!

NOU! 2 GRUPE: din 5 OCTOMBRIE

► **ÎNCEPĂTORI ZERO** din 14 NOIEMBRIE

marți + joi, 9.00 - 11.30 SAU 18.00-20.30

ACUM

► **ÎNCEPĂTORI ZERO+ → A1**

marți + joi, 9.00 - 11.30 SAU 18.00-20.30

► **ÎNCEPĂTORI A1 → A2**

luni + miercuri, 9.00 - 11.30 SAU 18.00-20.30

► **Mediu A2 → B1**

luni + miercuri, 9.00 - 11.30 SAU 18.00-20.30

► **Mediu B1 → B2**

marți + joi, 18.00-20.30

► **CLUB GERMANĂ** (plată la sed. = 21 lei)

vineri 18.00-20.30 A1&A2 SAU B1&B2

► **ÎNCEPĂTORI ZERO: 2 GRUPE NOU!**

marți + joi, 18.00-20.30

miercuri + joi, 18.00-20.30

► **NIVEL MEDIU din 9 OCTOMBRIE**

A2 → B1; B1 → B1+ (grupe separate)

luni + marți / miercuri / joi 18.00 - 20.30

• **LUNI: CONVERSAȚIE**

• **MARȚI / MIERCURI / JOI: GRAMATICĂ**

*combinați nivel diferit de conversație și de gramatică

► **CLUB DE SÂMBĂTĂ PT. COPII - GERMANĂ**

Progr. 10.00 - 14.00 str. Mitropoliei nr. 11

48 lei/4 ore SAU 24 lei/2 ore
(sosire/plecare flexibila)

Piața Mare nr. 11, Iroda telefonszám: 0787-579 939

E-mail-cím: szeben.rmdsz@gmail.com

Iroda nyitvatartás: Kedd 14-17, Szerda 14-17, Csütörtök 14-17

Kapcsolattartó személy: Réthy Magdolna-Brigitta (kabinetvezető)

NAGY- KÜKÜLLŐ

közéleti havilap

Olvassa a Nagy-Küküllő közéleti és kulturális havilapot.
Ingyenes, mert megfizethetetlen.

Repüljön magasan Nagyszebenből.

Bukarest és Temesvár után Nagyszeben Románia harmadik legnagyobb
reptere, ahonnan Európa összes nagy városába repülhet.

Részletek a Nagyszeben Nemzetközi reptér oldalán.

R. A. AEROPORTUL INTERNAȚIONAL SIBIU
Șos. Alba-Iulia Nr. 73, 550052 Sibiu, ROMÂNIA

Telefon: 0269 253 135, 0269 253 984

Fax: 0269 253 131

Secretariat, Telefon: 0269 253981, Fax: 0269 253131,

E-mail: secretariat@sibiuairport.ro

A Nagyszeben és Vidéke megjelenését
a COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY támogatja

Műszaki szerkesztés és kiadás:

CORVINKIADÓ Kft., Déva

Készült a dévai

GRAPHOTIPEX nyomdában

NAGYSZEBEN ÉS VIDÉKE

Tiszteletbeli szerkesztő:

Kalmár Zoltán

Szerkesztőség:

Józsa Benjámín

Keresztes Kálmán

Orth István

Szerkesztőség címe:

550163 SIBIU

Nagyszebeni Magyar Ház

P-ța Mare, nr. 11

Kapcsolat:

Keresztes Kálmán

ker.sib.ro@gmail.com

Tel.: 0040.745.678.563